

Zrozumieć poezję

Interpretacja tekstu literackiego, a zwłaszcza poetyckiego, jest wyzwaniem dla każdego czytelnika. Mimo że istnieją rozmaite modele, sposoby, szkoły czy teorie interpretacji poznawane już na etapie edukacji szkolnej, a rozwijane w czasie studiów i badań naukowych, wciąż pozostaje ona... sztuką. Jest to swoista sztuka odkrywania bogactwa znaczeń dzieła literackiego, w której obok talentu niezwykle istotną rolę pełni warsztat czytelnika-badacza.

Omawiana książka jest propozycją oglądu wybranych utworów Marii Jasnorzewskiej-Pawlikowskiej, Haliny Poświatowskiej i Wisławy Szymborskiej w perspektywie językoznawczej i literaturoznawczej. Interdyscyplinarne ujęcie jest w pełni uzasadnione w odniesieniu do poezji współczesnej, bogatej w konteksty i znaczenia. Tak też jest w przypadku analizowanych wierszy, które poruszają uniwersalne problemy egzystencjalne, m.in. przemijanie, starość, śmierć, samotność.

Autorki próbują dotrzeć do sensu utworów w myśl zasady „od szczegółu do ogółu”. I trzeba przyznać, że daje ona wymierne efekty, ponieważ ukazuje poezję jako fenomen współistnienia wzajemnie uzupełniających się płaszczyzn, pozwala także stopniowo odkrywać struktury i odsłaniać skondensowane znaczenia analizowanych wierszy. Jednakże badaczki za każdym razem podkreślają hipotetyczność swoich odczytań, nazywanych wprost propozycjami.

Analiza i interpretacja utworu jest poprzedzona tekstem dzieła i obszernym wprowadzeniem w problematykę twórczości poetek, następnie czytelnik otrzymuje wskazania kontekstowe, a na zakończenie – bogaty i trafny wybór literatury przedmiotu. Dzięki temu możemy przybliżyć się do poznania intencji twórczyń poezji i poznać istotę analizowanych wierszy. Trudno bowiem byłoby zrozumieć np. utwór *Zielone miasto* Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej bez przywołania kategorii pamięci. „Literatura powstająca na emigracji – zwracają uwagę autorki – charakteryzuje się szczególnym uprzywilejowaniem pamięci, powiązanymi z tym wzajemnie warunkującymi się zagadnieniami skupionymi w głównej mierze wokół utraty miejsca”. W odczytaniu wierszy bardzo przydatne okazują się także wskazania kontekstowe, czyli fragmenty wypowiedzi cenionych krytyków literackich, eseistów i badaczy (historyków i teoretyków literatury, historyków filozofii i idei, estetyków). Są tu również passusy ze słowników języka polskiego, znakomicie ilustrujące wielość znaczeniową określonych wyrazów, wyzyskiwaną przez współczesnych twórców, jak choćby przez Pawlikowską-Jasnorzewską w *Kurzycach łapkach*. Są wreszcie teksty innych utworów wspomnianych autorek, co sprawia, że wiersze te wzajemnie się oświetlają i okazują się przydatne w interpretacji.

Działania analityczno-interpretacyjne autorek są prowadzone w sposób wyważony, interesujący i precyzyjny, choć można mieć zastrzeżenia do konstrukcji zdań – nazbyt rozbudowanej. Dość często występują tu zdania wielokrotnie złożone, które w pewnych momentach utrudniają lekturę.

Dla autorek najważniejszymi wytycznymi do analizy i interpretacji okazują się: tekst i kontekst, wyznaczające (skądinąd szeroki) krąg, w którym podejmowana jest próba odczytania utworu. Jeśli idzie o tekst, należy podkreślić, że każdorazowo badaczki informują o podstawie źródłowej. Kontekstem jest zaś charakterystyka tej części twórczości, która stanowi niezbędne tło rozważań.

Książka pokazuje twórczy potencjał analizy i interpretacji poezji, dając tym samym impuls do pogłębionej lektury utworów. To książka o walorach zarówno naukowych, jak i – a może przede wszystkim – dydaktycznych, dlatego z powodzeniem mogą sięgnąć po nią nie tylko badacze, ale i młodzi adepci filologii polskiej.

Marcin Lutomiński

Iwona BENENOWSKA, Beata MORZYŃSKA-WRZOSEK, *Dialog z tekstem. Analiza i interpretacja wybranych utworów poetyckich*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2014.